

11 Další významní představitelé české deskriptivní geometrie

Znáte nějakou populárně naučnou literaturu o deskriptivní geometrii?

Jak vypadala příprava (českých) učitelů deskriptivní geometrie v 19. století, a jak v 1. pol. 20. století? Jak se nazývala zkouška, po jejímž absolvování se člověk stal středoškolským učitelem?

Kdo to byl „kandidát učitelství“?

Bedřich Procházka (1855–1934)

- reálka Rakovník, česká i německá technika v Praze; asistent a suplent F. Tilšera (1877–1884, 1893–1896); 1879 zkoušky učitelské způsobilosti z M a DG, 1891 z Fy
- SŠ pedagog, od 1897 ředitel reálky v Náchodě
- 1884 habilitace z geometrálního osvětlení, 1895 z kinematické geometrie
- od 1904 prof. DG na české technice v Brně
- od 1908 prof. DG na české technice v Praze
- učebnice, odborné práce (kinematická geometrie, perspektiva, fotogrametrie)
 - šestidílná učebnice pro kandidáty učitelství, obsahuje i práce jiných autorů

Vincenc (Čeněk) Jarolímek (1846–1921)

- reálky Pardubice, Kutná Hora, Písek; pražská technika (Tilšer)
- od r. 1868 pedagogická kariéra (reálka Písek, ředitel reálek HK, Karlín, Praha II); od r. 1904 zemský školní inspektor pro Moravu, 1904 supl. DG na české technice v Brně
- 1905 habilitace na české technice v Brně; od r. 1906 suploval přednášky na české technice v Praze, 1907 zde jmenován prof. druhé stolice DG
- učebnice, odborné práce (osvětlení, průnik ploch, imaginární prvky v geometrii)
 - první česká sbírka úloh pro SŠ a druhá učebnice pro SŠ

Výuka B. Procházky a V. Jarolímka na české technice v Praze

- V. Jarolímek (1906–1915), B. Procházka (1908–1925)
- tematicky zaměřená oddělení

- *všichni*: středové promítání, axonometrie; základy projektivní geometrie; teorie křivek a ploch druhého stupně; rotační, rozvinutelné, zborcené, obalové a posuvné plochy
 - *stavební inženýrství*: kótované promítání
 - *strojní inženýrství*: geometrálné osvětlení, kinematická geometrie
 - *architektura a zeměměřictví*: perspektiva
- od 1914/1915 odbor pro studenty učitelství (?konkurence univerzity)
 - učebnice pro technické školy – jedna z vůbec prvních v Evropě

František Kadeřávek (1885–1961)

- česká reálka Praha II, česká technika v Praze, FF české K-FU; od r. 1906 asistent K. Pelze, 1909–1912 supl. za V. Jarolímka
- 1908 zkoušky učitelské způsobilosti z M a DG
- 1912 habilitace; 1915 převzal přednášky V. Jarolímka, 1917 mimoř., 1921 řádný prof. DG
- přednášel také na AVU
- 1945 krátce rektorem ČVUT, zásluha na znovuootevření pražských VŠ
- odborné práce:
 - projektivní geometrie kuželoseček a kvadrik
 - zborcené plochy
 - osvětlení
 - historie a popularizace DG

Josef Kounovský (1878–1949)

- reálka Rakovník, česká technika v Praze, PŘF české K-FU; od r. 1902 asistent K. Pelze
- 1902 zkoušky učitelské způsobilosti z M a DG, poté profesor na reálkách Praha II a Hradec Králové
- 1912 habilitace, poté soukromý docent na technice; od roku 1922 suploval za B. Procházku
- 1927 jmenován řádným prof. DG
- odborné práce:
 - fotogrammetrie
 - zborcené plochy

Josef Klíma (1887–1943)

- reálka Karlín, česká technika v Praze, česká K-FU
- 1908 zkoušky učitelské způsobilosti z M a DG; 1909–1917 asistent B. Procházky; od 1917 SŠ učitel (reálky Vinohrady, Vršovice, Karlín)
- 1924 habilitace; 1927 mimoř., 1931 řádný prof. DG na české technice v Brně
- odborné práce:
 - zborcené plochy
 - soustavy kuželoseček
 - zobrazovací metody

KKK – společná učebnice pro VŠ: *Deskriptivní geometrie I, II* (1929, 1932)

Miloslav Pelíšek (1855–1940)

- reálky Polička, Jihlava; německá i česká technika v Praze, přednášky na univerzitě
- 1880 zkoušky učitelské způsobilosti z M a DG, 1885 Fy (v Nj); od 1881 asistent prof. Küppera, od 1886 středoškolský profesor, zároveň 1895–1907 vládní komisař pro inspekci pokračovacích průmyslových škol
- od 1908 působil na české technice v Brně (1909 jmenován prof. DG)
- výuka a odborné práce
 - zavedení kótovaného promítání a jeho aplikace na topografické plochy; větší důraz na technické aplikace deskriptivní geometrie
 - 1921/1922 snížení hodinové dotace (z 6/6, 6/6 na 5/5, 5/5); skripta *Deskriptivní geometrie* (Brno, 1922)
 - odborné práce – syntetická, kinematická (*Pelíškova konstrukce*) a analytická geometrie

Jaké společné osudy spojují významné představitele české deskriptivní geometrie?

Kteří představitelé české DG spolu úzce spolupracovali a na čem?

12 Další významní představitelé české deskriptivní geometrie

Kterí představitelé české deskriptivní geometrie sepsali nějaký učební text pro SŠ/VŠ?

Kdy vyšla první středoškolská česká učebnice deskriptivní geometrie? A kdy vysokoškolská? Jaké studijní materiály (texty), kromě učebnic, vysokoškolští studenti používali?

Učebnice užívané v 19. století

- J. Hönig, F. Leroy, C. Leblanc; různé odborné práce
- Tilšer F.: *Soustava deskriptivní geometrie. Vyvinuta dle nové metody a hledíc k jejímu upotřebení ve všech odborech praxe technické jakož i umění výtvarného. Díl první.* (Praha, 1870) – zavedení geometrických pojmů a značení, základy projektivní geometrie, polární souřadnice v rovině, některé vlastnosti křivek

Litografované přednášky

- připravovány studenty, rukou psané, speciální technika množení
- dochovány přednášky F. Tilšera (B. Procházky), V. Jarolímka, K. Pelze z české techniky v Praze

První česká učebnice DG

Sobotka J.: *Deskriptivní geometrie promítání paralelního* (Praha, 1906)

- jen rovnoběžné promítání, záměr vydat další díly
- pro univerzitní posluchače (málo aplikací)
- chybí propojení s analytickou a diferenciální geometrií
- systematické vědecké dílo

První česká učebnice pro posluchače technik

Jarolínek V., Procházka B.: *Deskriptivní geometrie pro vysoké školy technické* (Praha, 1909)

- podobná práce chyběla nejen v Čj, ale i v dalších jazycích
- zřejmá návaznost na Jarolímkovu učebnici pro SŠ
- oblíbená; další vydání: 1919, 1922
- *Doplňky ku spisu pod VŠ technické* (Praha, 1923)

Učebnice pro kandidáty učitelství

Procházka B.: *Vybrané statě z deskriptivní geometrie* (Praha, 1912–1918)

- 6 dílů, obsahuje i převzaté práce (Sobotka, Jarolímek, Sucharda, Kadeřávek aj.)
- rozšiřující témata deskriptivní, projektivní a kinematické geometrie, ne ucelený systém
- četné odkazy na další literaturu (užitečný rozcestník)
- na české technice od 1912/1913 stejnojmenná přednáška

„Skripta“ pro českou techniku v Brně

Pelíšek M.: *Deskriptivní geometrie* (Brno, 1922)

- kompenzace snížení hodinové dotace, odpovídá sylabu
- stručný, jasný text (jako výklad)
- algoritmické; bez důsledného odvozování, dokazování, hledání souvislostí

KKK

Kadeřávek F., Klíma J., Kounovský J.: *Deskriptivní geometrie I, II* (Praha, 1929, 1932)

- univerzální – pro posluchače univerzity i techniky; vědecký výklad i aplikace
- oblíbená, rozšířená; po 2. sv. v. několik vydání a dotisků
- obsah systematicky členěn, kapitoly na sebe logicky navazují

Shrnutí, porovnání se SŠ učebnicemi

- VŠ učebnice vycházely později než středoškolské → téměř vyřešeno značení a terminologie
 - výjimky: F. Tilšer (1870), J. Sobotka (1906)
- velké rozdíly mezi jednotlivými učebnicemi
 - záleželo na cílovém čtenáři (technika/univerzita)
 - záleželo na autorovi (ne na předepsaných osnovách)

Které české tištěné učebnice deskriptivní geometrie vyšly před rokem 1939? Jednotlivé publikace stručně charakterizujte.

Jaké mají tyto texty společné rysy (v porovnání se středoškolskými učebnicemi)?